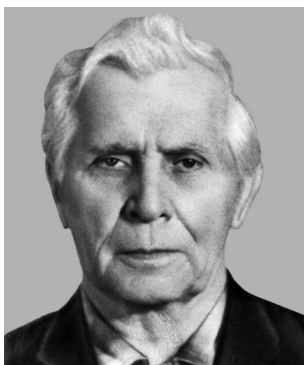

В. М. Ханко

Кавалерідзе Іван Петрович

КАВАЛЕРІДЗЕ Іван Петрович (01(13). 04. 1887, х. Ладанський, нині с. Новопетрівка Ромен. р-ну Сум. обл. – 03. 12. 1978, Київ) – скульптор, кінорежисер, драматург. Народний артист УРСР (1969). Член СХУ (1944), СКін УРСР (1958). Навч. у Київ. худож. училищі (1907–09; викл. [Ф. Балавенський](#)), С.-Петербур. АМ (1909–10; майстерня [І. Гінцбурга](#)), Париз. скульптур. майстерні А. Аронсона (1910–11). Від 1912 – художник-декоратор кінофірми П. Тімана та Ф. Рейнгарда, 1918–21 – реж. Ромен. театру укр. драми при відділ. Наросвіти. Викладав малювання, керував труппами міського театру й театру залізничників, виїжджав на фронт з агіткультбригадами. Від 1924 – худож. кер. скульптур. майстерні у Харкові. 1928–33 – на Одес. кінофабриці; 1934–41, 1957–62 – на Київ. кіностудії худож. фільмів ім. О. Довженка. Від 1944 – старший науковий співробітник Академії архітектури в Києві. На скульптур. творчості К. позначилися впливи символізму, академізму, конструктивізму й соцреалізму, проте переважало почуття монум. форми і реаліст. трактування. Твори К. експонувалися на виставках у Харкові (від 1927), Києві (від 1944), Вінниці (1950), Москві (1951), Сталіно (нині Донецьк, 1952), Львові (1952), пересувній у Львові, Ужгороді, Чернівцях і Запоріжжі (1953), Горлівці (нині Донец. обл., 1956). Персон. – у Києві (1962). Співпрацював із кінорежисером *Я. Протазановим*. Перший фільм К. «Злива» (1929, сценарист і художник) – своєрідні офорти з історії гайдамаччини – відзначається монументальністю й епічністю, силою узагальнення та величчю, прагненням збагатити кіномистецтво образами, близькими за узагальненням змісту й форми до скульптури. «Перекоп» (1930), «Штурмові ночі» (1931) – масштабні кінострічки, що відзначаються свіжістю, оригінальністю режисер. рішень та монтаж. прийомів. У фільмі «Коліївщина» (1933) представники різних національностей говорять рідними мовами, що надає стрічці особливої виразності. Фільм «Прометей» (1935) –

кінематограф. пам'ятник Т. Шевченку. Кінематограф. образи К. вражають реаліст. правдивістю, скульптур. чіткістю, живопис. виразністю. Екранізація «Наталки Полтавки» (1936) відкрила новий жанр у вітчизн. кіномистецтві, донесла глибоку народність сюжету, пісенні багатства, яскраві образи літ. першоджерела. Стрічку з тріумфом демонстрували у США, зокрема у Нью-Йорку показували 21 день у переповнених залах. 1937 зняв фільм за оперою «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. 1941 розпочав у Карпатах зйомки фільму про О. Довбуша, які не завершив у зв'язку з поч. 2-ї світової війни. Нім. адміністрація прихильно поставилася до видат. митця, завдяки чому К. вдалося врятувати від вивезення на примус. роботи та від смерті кілька київ. родин. Після війни К. потрапив у немилість до парт. можновладців, наслідком чого стала заборона його кінокартини «Прометей», зруйнування низки створ. ним пам'ятників. Зняв також фільми «Григорій Сковорода» (1958), «Повія» (1961). Сценарій фільму «Перекоп» перероблено на п'єсу, поставлено у Харків. укр. драм. театрі ім. Т. Шевченка (реж. В. Оглоблин). Автор п'єс «Вотанів меч» (1966), «Перша борозна» (1969; обидві поставлено у Терноп. муз.-драм. театрі ім. Т. Шевченка), «Міст через Гниле море», «Сіль», а також спогадів. Скульптури зберігаються в НХМ, МТМК, Лебедин., Полтав., Сімфероп., Сум. і Харків. ХМ, Конотоп. і Ромен. краєзнав. музеях, Чорнухин. істор. музеї (Полтав. обл.). 1987 засн. Худож.-мемор. музей К. у с. Новопетрівка, 1989 – Скульптурну галерею ім. К. при Сум. ХМ, 1992 – Благодій. мемор. фонд 1993 – Музей-майстерню, К. у Києві.

Фотоілюстрації

Основні твори

пам'ятники – княгині Ользі, просвітителям Кирилу і Мефодію, апостолу Андрію Первозванному (Київ, 1911, встановлено з бетону за участі Ф. Балавенського; розібрано 1919–23; відновлено 1996 у мармурі), Т. Шевченку (1918, м. Ромни; 1926 – у Полтаві та Сумах), Г. Сковороді (м. Лохвиця, нині Полтав. обл., 1922; Києві, 1977; Харкові, 1992), Артему (м. Бахмут, нині Артемівськ Донец. обл., 1924, знищено), Б. Хмельницькому (м. Кобеляки Полтав. обл., 1961); станк. портрети – «Ф. Шаляпін» (1909), «Автопортрет» (1911), «Кінорежисер Я. Протазанов» (1912), А. Бучми у ролі Миколи Задорожного (1954), «А. Стражеско» (1955), М. Литвиненко-Вольгемут у ролі Одарки, І. Паторжинського у ролі Карася, І. Ільїнського у ролі Акима (усі – 1957), «Т. Шевченко на засланні», «М. Кропивницький» (обидва – 1963); скульптури – «Святослав у бою», «Ярослав Мудрий з папірусом» (обидві – 1915),

«Запорожець на коні» (1939), «Ярослав Мудрий з макетом Софії Київської» (1949), «Кобзар» (1954); мемор. дошки – М. Врубелю (1962, Київ), Г. Сковороді (1964), Ю. Шумському (1965), Б. Гмирі (1973).

Рекомендована література

1. Відкриття пам'ятника Т. Г. Шевченкові в Полтаві // Пролетар. правда. К., 1926, 14 берез.;
2. Виставка творів Івана Петровича Кавалерідзе: Каталог. К., 1962;
3. Німенко А. Кавалерідзе – скульптор. К., 1968;
4. Іван Кавалерідзе: Зб. ст. і спогадів. К., 1988;
5. И. П. Кавалеридзе (1887–1978): Каталог выставки. С., 1988;
6. Нові аспекти в дослідженні творчості Івана Кавалерідзе: Тези доп. та повідомлень наук. читань з нагоди 105-ї річниці від дня народж. видат. укр. скульптора, кінорежисера і драматурга І. П. Кавалерідзе. С., 1992;
7. Синько Р. «Найщасливіший день – сьогодні»: Тема жінки, родини у житті й творчості І. Кавалерідзе // УкрС. 1995. № 4–6;
8. Блюміна І. Мікеланджело ХХ століття // КіЖ. 1997, 16 квіт.;
9. Ревуцький В. Іван Кавалерідзе // Нові дні. 1997, лип.–серп.;
10. Шудря М. Пересвіти великого таланту // Дніпро. 1999. № 9–10;
11. Орленко П. Окрилений музами // Істор. календар. К., 2002;
12. Капельгородська Н. Окупація у творчій біографії митця (До 120-річчя від дня народж. І. П. Кавалерідзе) // Мист. обрії"2005–06: Альм. К., 2006. Вип. 8–9.

Бібліографічний опис:

Кавалерідзе Іван Петрович / В. М. Ханко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-11988>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).